

Bruselj, 9. oktober 2023
(OR. en)

13934/23

SOC 667
EMPL 475

IZID POSVETOVANJA

Pošiljatelj:	Generalni sekretariat Sveta
Prejemnik:	delegacije
Št. predh. dok.:	13175/23
Zadeva:	Sklepi Sveta o socialni zaščiti za samozaposlene osebe

V prilogi vam pošiljamo sklepe Sveta o navedeni zadevi, ki jih je Svet EPSCO odobril na seji 9. oktobra 2023.

Socialna zaščita za samozaposlene osebe

Sklepi Sveta

OB UPOŠTEVANJU NASLEDNJEGA:

1. Svet je 8. novembra 2019 sprejel Priporočilo o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite (v nadaljnjem besedilu: Priporočilo)¹;
2. Priporočilo prispeva k uresničevanju načela 12 evropskega stebra socialnih pravic, ki so ga leta 2017 skupaj razglasili Evropski parlament, Svet in Komisija ter ki določa, da imajo ne glede na vrsto ali trajanje zaposlitvenega razmerja vsi delavci ter v primerljivih pogojih tudi samozaposlene osebe pravico do primerne socialne zaščite;
3. razmere v Evropi po sprejetju Priporočila je najprej zaznamovala pandemija COVID-19, ki se je začela leta 2020. Pandemija je imela močan gospodarski in socialni učinek, vendar so zaradi zelo odločnih in usklajenih političnih odzivov na evropski in nacionalni ravni (vključno z višjim kritjem, izrednimi podpornimi ukrepi in odhodki) sistemi socialne zaščite ljudem pomagali prebroditi krizo zaradi COVID-19 brez opaznejšega povečanja tveganja revščine ali dohodkovne neenakosti;

¹ UL C 387, 15.11.2019, str. 1.

4. drugič, nadaljnji dejavnik v razmerah, v katerih lahko ocenjujemo izvajanje Priporočila, so bile socialne in gospodarske posledice ruske vojne proti Ukrajini, ki se je začela leta 2022. Tako kot vse krize ima tudi ta vojna najhujše posledice za najranljivejše skupine in zaradi nje so še bolj potrebne socialne politike, ki pomagajo manjšati te negativne učinke;
5. Komisija je leta 2021 predstavila akcijski načrt za evropski steber socialnih pravic, s katerim naj bi prispevala k uresničevanju načel evropskega stebra socialnih pravic;
6. evropski voditelji in voditeljice so nove krovne cilje EU iz akcijskega načrta za evropski steber socialnih pravic, ki naj bi bili doseženi do leta 2030, pozdravili v Izjavi iz Porta in na zasedanju Evropskega sveta junija 2021;
7. v odstavku 18 Priporočila je določeno, da bi „Komisija [...] morala skupaj z **Odborom za socialno zaščito** do 15. novembra 2020 vzpostaviti **okvir za spremljanje in oblikovati dogovorjene skupne kvantitativne in kvalitativne kazalnike za oceno izvajanja tega priporočila ter omogočiti njegov pregled**“;
8. okvir za spremljanje za ocenjevanje napredka pri doseganju ključnih ciljev Priporočila, ki ga je oktobra 2020 pripravil Odbor za socialno zaščito, vključuje kazalnike za merjenje formalnega kritja, dejanskega kritja in ustreznosti dajatev za vse vrste delavcev na ustreznih področjih socialne zaščite. Vključuje tudi kazalnike trga dela za merjenje raznolikosti statusov na trgu dela in kazalnike o pravilih, ki urejajo pravice in prispevke. V njem je navedeno tudi, da so predvidene nadaljnje izboljšave pri spremljanju dostopa delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite v vseh državah članicah EU;

9. v odstavku 19 Priporočila so bile države članice pozvane, da do sredine maja 2021 predložijo nacionalni načrt z zadevnimi ukrepi za izvajanje načel iz Priporočila. Poleg tega bi bilo treba o napredku pri izvajanju teh načrtov razpravljati v kontekstu orodij za večstranski nadzor v skladu z evropskim semestrom in odprto metodo koordinacije za socialno zaščito in socialno vključenost;
10. prvi pregled nacionalnih načrtov, ki so jih predložile države članice, je bil vključen v letno poročilo Odbora za socialno zaščito za leto 2021 in v skupno poročilo o zaposlovanju za leto 2022;
11. iz poročila Komisije o izvajanju Priporočila Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite (v nadaljnjem besedilu: poročilo Komisije)² je razvidno, da se raven ambicioznosti med državami članicami precej razlikuje, odvisno od nacionalnih okoliščin in izbir. Poročilo poleg tega ugotavlja, da še vedno obstaja veliko razlik pri dostopu do socialne zaščite;

². Poročilo Komisije Svetu o izvajanju Priporočila Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite (COM/2023/43 final), 31. 1. 2023.

OB PRIZNAVANJU NASLEDNJEGA:

12. kjer je ustrezno, države članice načrtujejo ali že izvajajo strukturne reforme za uresničitev Priporočila, pogosto s posebnim poudarkom na izboljšanju položaja samozaposlenih oseb;
13. za nekatere skupine, kot so nestandardni delavci in samozaposlene osebe, je bolj verjetno, da ne bodo imele zaščite, kot za druge. Brez poseganja v določbe Priporočila Sveta za odpravo vrzeli za vse delavce in samozaposlene osebe, je v teh sklepih poudarek na samozaposlenih osebah kot skupini, ki se v številnih državah članicah sooča z velikimi vrzeli pri zaščiti³;
14. leta 2022⁴ je bilo v EU samozaposlenih 27,7 milijona ljudi, kar predstavlja 13,7 % zaposlenega prebivalstva. Od teh samozaposlenih oseb je bilo 18,9 milijona samostojnih samozaposlenih, tj. poleg sebe niso zaposlovali drugih oseb. Poleg tega jih je približno 3,3 milijone delalo samo za eno (ali eno prevladujočo) stranko, za približno 770 000 od njih pa je ta stranka tudi določala delovni čas;

³. Poročilo Komisije Svetu o izvajanju Priporočila Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite (COM/2023/43 final), 31. 1. 2023, Ključne ugotovitve, str. 2 in 3.

⁴. Raziskava o delovni sili v EU, 2022, Eurostat.

15. kot je navedeno v poročilu Komisije, leta 2022 samozaposlene osebe niso bile vključene v vsa področja socialne zaščite v več kot polovici držav članic. Glede na informacije držav članic več kot 15 milijonov samozaposlenih oseb v EU nima dostopa do dajatev za brezposelnost v primeru prenehanja dejavnosti⁵;
16. prostovoljni dostop samozaposlenih oseb do sistemov socialne zaščite je v skladu s Priporočilom Sveta, vendar podatki iz poročila Komisije kažejo, da se v državah članicah, v katerih je vključitev v sisteme socialne zaščite za samozaposlene osebe prostovoljna, nekateri od teh sistemov le malo uporabljajo;
17. v nekaterih državah članicah so pravila, ki urejajo upravičenost in prispevke, iz odstavka 9 Priporočila v škodo samozaposlenih oseb, saj jim preprečujejo, da bi dobile dejansko in ustrezno kritje⁶;
18. v poročilu Komisije je potrjeno, da so v veliko državah članicah socialni transferji bistveni za zmanjševanje tveganja revščine ter da lahko ukrepi za zagotovitev ustreznega dostopa do socialne zaščite pozitivno vplivajo na položaj samozaposlenih⁷;
19. preglednost informacij o dostopu do socialne zaščite, ki jih zagotovijo javne uprave, je nujna zaradi zapletenosti zahtev za dostop do dajatev, ki najhujše prizadene zaposlene v nestandardnih oblikah dela in samozaposlene osebe⁸;

5. Poročilo Komisije Svetu o izvajanju Priporočila Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite (COM/2023/43 final) (podatki na podlagi informacij, ki jih je zagotovilo 12 od 13 držav članic).

6. Poročilo Komisije Svetu o izvajanju Priporočila Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite (COM/2023/43 final), 31. 1. 2023, točka 2.3.1. – Vrzeli v dejanskem kritju, str. 15 in 16.

7. Poročilo Komisije Svetu o izvajanju Priporočila Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite, (COM/2023/43 final), 31. 1. 2023, točka 2.4.1. – Vrzeli v ustreznosti, str. 19 in 20.

8. Poročilo Komisije Svetu o izvajanju Priporočila Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite, (COM/2023/43 final), 31. 1. 2023, točka 2.5.1. – Preglednost – Dostop do informacij, str. 22–24.

OB POUDARJANJU NASLEDNJEGA:

20. glede na poročilo Komisije se „[s]plošna raven ambicioznosti pri izvajanju Priporočila [...] precej razlikuje in razen nekaj izjem si večina držav članic ne prizadeva odpraviti vseh obstoječih vrzeli v dostopu do socialne zaščite. Za odpravo obstoječih vrzeli so potrebna nadaljnja prizadevanja za izvajanje, nujnost ukrepanja pa je še toliko večja zaradi socialnih in gospodarskih posledic ruske vojne agresije proti Ukrajini ter s tem povezane poglobljene energetske krize“;
21. med reformami za zaščito samozaposlenih oseb, ki so jih države članice že izvedle ali jih načrtujejo, je mogoče izpostaviti tiste za zagotovitev dostopa do dajatev v zvezi z nesrečami pri delu in poklicnimi boleznimi, dajatev za brezposelnost ali za primer prenehanja dejavnosti, dajatev za invalidnost in pokojnine⁹;
22. glede na poročilo Komisije je približno polovica držav članic v svojih nacionalnih izvedbenih načrtih sprejela ali napovedala ukrepe za izboljšanje ustreznosti sistemov socialne zaščite, zlasti v zvezi s pokojninami za samozaposlene osebe¹⁰;

⁹. Poročilo Komisije Svetu o izvajanju Priporočila Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite (COM/2023/43 final), 31. 1. 2023.

¹⁰. Poročilo Komisije Svetu o izvajanju Priporočila Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite (COM/2023/43 final), 31. 1. 2023, Ključne ugotovitve, str. 2.

23. poleg tega je veliko držav članic sprejelo ukrepe glede formalnega in dejanskega kritja za nekatere skupine, ki imajo običajno omejen dostop do socialne zaščite, s katerimi naj bi se odzvali na potrebe, ki so nastale med krizo zaradi COVID-19¹¹;
24. precejšnje število držav članic je v načrte za okrevanje in odpornost vključilo reforme in naložbe za izboljšanje dostopa do socialne zaščite, kot so ukrepi za zagotavljanje preglednosti, ustreznosti, dejanskega dostopa in formalnega dostopa¹²;
25. podatki Eurostata kažejo, da je tveganje revščine za samozaposlene osebe večje kot za delavce v standardnih oblikah zaposlitve. To še posebej velja za samostojne samozaposlene. Posledično so socialni transferji še bolj ključni za zmanjšanje tveganja revščine med samozaposlenimi osebami;
26. socialna zaščita samozaposlenih oseb je še posebej pomembna v sedanjem procesu preoblikovanja načinov dela. Dandanes veliko ljudi združuje odvisno zaposlitev in samozaposlitev ali prehaja med njima. V primeru dela na daljavo in platformnega dela lahko čezmejna mobilnost za samozaposlene predstavlja izzive, s katerimi se je treba spoprijeti;

¹¹. Skupno poročilo o zaposlovanju za leto 2022, ki ga je Svet sprejel 14. marca 2022, in Poročilo Komisije Svetu o izvajanju Priporočila Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite (COM/2023/43 final), 31. 1. 2023.

¹². Poročilo Komisije Svetu o izvajanju Priporočila Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite (COM/2023/43 final), 31. 1. 2023. PRILOGA: Glavne značilnosti nacionalnih izvedbenih načrtov o dostopu do socialne zaščite (in posodobitev).

27. nadaljnji vidik, ki mu bo morda treba posvetiti pozornost – ob upoštevanju nacionalnih razmer in posebnosti – je dostop samozaposlenih oseb do dopolnilnih sistemov socialne zaščite –

**SVET EVROPSKE UNIJE POZIVA DRŽAVE ČLANICE, NAJ V SKLADU Z
NACIONALNIMI PRISTOJNOSTMI IN OB UPOŠTEVANJU NACIONALNIH
OKOLIŠČIN:**

28. še naprej izvajajo ukrepe iz nacionalnih izvedbenih načrtov ter si nadalje prizadevajo za odpravo preostalih vrzeli in zagotovitev učinkovanja načel formalnega in dejanskega kritja, ustreznosti in preglednosti iz Priporočila Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite;
29. po potrebi prilagodijo pravila, ki urejajo prispevke, o dostopu do dajatev in o upravičenosti, da bo samozaposlenim omogočen dejanski dostop do ustreznih dajatev;
30. če je ustrezno glede na nacionalne okoliščine, obravnavajo obstoječe vrzeli v nacionalnih sistemih glede dostopa samozaposlenih oseb do socialne zaščite, zlasti na področjih, na katerih so vrzeli največje, kot so dajatve za brezposelnost, dajatve za bolezen, nesreče pri delu in poklicno bolezen;

31. zagotovijo, da je s sistemi poskrbljeno, da samozaposlene osebe pravočasno prejmejo ustrezno raven zaščite glede na nacionalne okoliščine, ki bo zagotovila sredstva za ohranitev dostojnega življenjskega standarda in ustrezno nadomestilo dohodka ter vedno preprečevala, da bi postale revne;
32. po potrebi izboljšajo preglednost sistemov socialne zaščite, predvsem z informiranjem in ozaveščanjem, pa tudi s sprejemanjem ukrepov za pospešitev uporabniku prijazne digitalizacije socialne zaščite, pri tem pa upoštevajo posebnosti, povezane s samozaposlenimi osebami, ter hkrati zmanjšajo digitalni razkorak in posebno pozornost namenijo skupinam z nizkimi ravni pismenosti (digitalne, upravne in ekonomske) in osebam z invalidnostjo;
33. preučijo načine za okrepitev dostopa do socialne zaščite in po potrebi odpravo preostalih vrzeli, tudi s sodelovanjem socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe;
34. zagotovijo ustrezno zbiranje podatkov na nacionalni ravni ter stalno spremljanje ukrepov za razširitev socialne zaščite; podpirajo nacionalno sodelovanje pri vzajemnem informacijskem sistemu o socialni zaščiti (MISSOC), tudi z vključitvijo ustreznih informacij o samozaposlenih osebah;

SVET EVROPSKE UNIJE POZIVA KOMISIJO, NAJ:

35. razširja svoje Poročilo o izvajanju Priporočila Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite ter spodbuja razpravo o socialni zaščiti samozaposlenih oseb med državami članicami in evropskimi socialnimi partnerji ter v ustreznih mednarodnih forumih;
36. spremlja izvajanje Priporočila Sveta v okviru evropskega semestra in skupaj z državami članicami izboljša primerljivost podatkov držav članic EU;
37. še naprej vsestransko sodeluje z državami članicami in Odborom za socialno zaščito pri spremljanju in glede kazalnikov za učinkovito izvajanje Priporočila ter začne izmenjavo dobrih praks in medsebojne preglede, da bi spodbudila učenje med državami članicami;

SVET EVROPSKE UNIJE POZIVA ODBOR ZA SOCIALNO ZAŠČITO, NAJ:

38. v svoja poročila in tematsko delo še naprej vključuje razvoj na področju dostopa delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite ter pri tem po potrebi sodeluje z drugimi ustreznimi odbori;
 39. še naprej opravlja svojo posebno nalogo pri spremljanju izvajanja vseh razsežnosti Priporočila Sveta v skladu s svojim mandatom;
 40. skupaj s Komisijo nadalje razvija okvir za spremljanje dostopa od socialne zaščite;
 41. preuči možnosti izvedbe tematskih medsebojnih pregledov in rednih izmenjav informacij v podporo učinkovitemu izvajanju Priporočila.
-